

(P-28) İSTANBUL ÖRNEKLEMİNDE ERGENLERDE RİSKLİ DAVRANIŞLARIN YAYGINLIĞI VE SOSYODEMOGRAFİK ETKENLERLE İLİŞKİSİ

Ceyda Eke Yılmazçetin, Sevil Taner, Kültegin Ögel

¹Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği

²Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Uzman Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi

ceyda@yeniden.org.tr

GİRİŞ VE AMAÇ: Riskli davranışlar ergenlerin iyilik halini tehdit eden ve sorumlu birer yetişkin olma hallerini engelleyen davranışlar olarak tanımlanabilir (Lindberg, Boggess & Williams, 2000). Yurt dışında gerçekleştirilen Gençlik Risk Davranışı Araştırması'nın (Youth Risk Behavior Surveys) 1991, 1993, 1995 ve 1997 yıllarında lise öğrencilerinde birden fazla riskin görülme oranlarının dağılımına bakılmıştır (Boggess, Lindberg & Porter, 2000). Düzenli alkol ve sigara kullanımı, aşırı alkol kullanımı, esrar kullanımı, kokain kullanımı, fiziksel şiddet, silah taşıma, intihar düşünceleri, intihar girişimi ve cinsel ilişki deneyimi olmak üzere on riskli davranış tanımlanmış ve bunların yıllara göre dağılımı incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre 2-4 arasında riskli davranış sergileyenlerin oranı 1991'de %41 iken, 1997'de %37'ye gerilemiştir. Ancak 1991 yılında 5 veya daha fazla riskli davranış sergileyenlerin oranı (%16) 1997'de sabit kalmıştır. 1991-1997 yılları arasında düzenli alkol kullanımı ve intihar girişiminin oranlarında bir değişiklik olmazken, düzenli sigara kullanımı, esrar ve kokain kullanımında artış meydana gelmiştir. Riskli davranışların beraber görülme ihtimalleri oldukça yüksektir. Lindberg ve ark.'larının (2000) yaptığı bir çalışmada düzenli alkol kullanımı olanların %49'u esrar, %21'i ise diğer maddeleri kullandığı bulunmuştur. Düzenli alkol kullananların %50'sinde fiziksel şiddet, %16'sında silah taşıma, %27'sinde korunmasız cinsel ilişki ve %9'unda intihar girişimi bulunmaktadır. Fiziksel şiddet gösterenlerin %17'sinde düzenli sigara ve %16'sında düzenli alkol kullanımı, %22'sinde esrar ve %9'unda diğer maddelerin kullanımı, %13'ünde silah taşıma ve %17'sinde korunmasız cinsel ilişki deneyimi bulunmaktadır. Silah taşımanın diğer riskli davranışlarla beraber görüldüğü saptanmıştır. Ateşli silah taşıyanlarda fiziksel şiddet görülme oranı %71, esrar kullanımı %36 ve diğer maddelerin kullanımı %9 olarak tespit edilmiştir. Ülkemizde riskli davranışların ergenler arasında görülme yaygınlığına ilişkin araştırma sayısı oldukça azdır. Birden fazla riskli davranışı aynı araştırma içerisinde değerlendiren çalışma ise bizim araştırmalarımıza göre yoktur. Bu araştırmanın amacı, ergenlerde riskli davranışların yaygınlığını araştırmak ve sosyo-demografik değişkenlerle ilişkisini değerlendirmektir. **GEREÇ VE YÖNTEM:** Araştırmaya 15-17 yaş grubunu kapsayan onuncu sınıf öğrencileri alındı. Örneklem büyüklüğü 3500 olarak belirlendi. Örneklemen seçiminde çok basamaklı küme örnekleme yöntemi kullanıldı. Araştırma 43 okul ve 104 sınıfta yapıldı, toplam 3483 anket uygulandı. 517 anket ise uygulanamadı (%12.9). Araştırmada kullanılan anket formu 21 bölümden oluşmaktadır. Araştırma 2004 yılının Mart ve Mayıs ayları arasında uygulanmıştır. Anketteki soruların tümü 5'li likert tipte ölçek biçiminde sorulmuştur. **BULGULAR:** Araştırmada seçilen riskli davranışlar şunlardır: fiziksel şiddet, tabanca taşıma, düzenli alkol ve sigara kullanımı, herhangi bir madde kullanımı, intihar girişimi, erken yaşlarda cinsel ilişki, korunmasız cinsel ilişki, okuldan kaçma, suç kapsamına giren davranış, evden kaçma, olumsuz arkadaşlarla birlikte olma, sokakta veya bir iş yerinde çalışmak ve kendine zarar verme davranışı. Herhangi bir riskli davranışın yaygınlığı %53.8 olarak bulunmuştur. Erkeklerde kızlara oranla herhangi bir riskli davranışın görülme riski 3 kat daha fazladır. Yaş ilerledikçe riskli davranışlarda bulunma olasılığının yaklaşık 2 kat arttığı bulunmuştur. Okul başarısının herhangi bir riskli davranışın görülme riskinde önemli bir değişken olduğu ve okul başarısının düşük olanların olmayanlara oranla 4 kat daha fazla riskli davranış sergileme olasılığı/riski olduğu görülmüştür. Fiziksel şiddette bulunma yaygınlığının çok yüksek olduğu (%18.7) dikkati çekmektedir. Fiziksel şiddeti, kendine zarar verme davranışı (%16.6) ve tütün kullanımı (%16.1) takip etmektedir. Bir suça karışma (%4.2), okuldan (%4.7) ve evden kaçma (%4.9) ise riskli davranışlar arasında en düşük yaygınlıkta görülenlerdir. İntihar girişiminde bulunma riski kızlarda erkeklere

göre daha yüksek bulunmuştur. Diğer tüm riskli davranışların görülme riski erkeklerde daha yüksektir. 16 yaş altı ve üstünde herhangi bir madde kullanım ve korunmasız cinsel ilişki riski farklılık göstermemektedir. Bu ikisi dışında diğer tüm riskli davranışların görülme riskinin 16 yaş ve üstünde 16 yaş altına göre daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Gelir düzeyi düşük olanlarda fiziksel şiddet, tabanca taşıma, intihar girişimi, suç, evden kaçma ve kendine zarar verme davranışı ve düzenli alkol kullanımı gelir düzeyi yüksek olanlara göre daha yüksektir. Düzenli tütün kullanımı, herhangi bir madde kullanımı, erken yaşlarda cinsel ilişkiye girme, korunmasız cinsel ilişkiye girme okuldan kaçma ve olumsuz arkadaşlıkların görülme riski gelir düzeyine göre değişiklik göstermemektedir. Okul başarısı düşük olanlarda bütün riskli davranışların görülme riskinin okuldan kaçmayanlara göre daha fazla olduğu dikkati çekmektedir. Özellikle okuldan kaçma, suç ve tabanca taşıma riski okul başarısı düşük olanlarda olmayanlara göre belirgin derecede yüksektir. TARTIŞMA VE SONUÇ: Riskli davranışların sıklığı araştırmamızda oldukça yüksek bulunmuştur. Riskli davranışların birlikte görülme oranları da fazladır. Bu nedenle riskli davranış gösteren ergenlere yönelik özel etkinliklerin yürütülmesi ve ikincil önleme yöntemlerinin uygulanması önem kazanmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Lindberg, L. D.; Boggess, S.; & Williams, S. (2000). Multiple Threats: The Co-occurrence of teen health risk behavior. Unpublished research report, U.S.
- Boggess, S.; Lindberg, L.D.; & Porter, L. (2000). Changes in risk taking among high school students, 1991-1997: Evidence from the Youth Risk Behavior Surveys. Unpublished